

Begjæring om bytte av verge når personen ikke kan uttrykke seg selv

Innledning

Denne veilederen er laget for pårørende som ønsker å **begjære bytte av verge** for en nærstående som i liten eller ingen grad kan uttrykke sin egen vilje.

Hensikten er å gi deg som pårørende trygghet, kunnskap og et juridisk korrekt grunnlag for å fremme en begjæring som ivaretar både **personens rettigheter og lovens formål**.

Loven legger stor vekt på **selvbestemmelse**, og slår fast at det er **personens ønsker og vilje** som skal være styrende – ikke hva pårørende, verge eller tjenesteapparatet mener er best.

(Du **MÅ** lese hele veilederen for å kunne benytte seg av begjæringseksempel/mal)

Viktig å huske

- Det er **personens ønsker og vilje** som er styrende – ikke pårørendes egne meninger.
 - Selv om loven **ikke krever begrunnelse**, bør du forklare hvordan du tolker personens vilje og hvorfor du fremmer begjæringen.
 - En kort, saklig begrunnelse viser at du handler **på vegne av personen**, ikke for egen del.
 - Et eventuelt **avslag** gir **klagerett** til **Statens sivilrettsforvaltning (SRF)**, jf. forvaltningsloven § 28.
-

1. Lovgrunnlaget for begjæring om bytte av verge

§ 20 – Personens vilje og beste tolkning

“Ved valg av verge skal den enkeltes ønsker og mening så langt som mulig legges til grunn. Dersom dette ikke er mulig, skal valg av verge skje ut fra den beste tolkningen av personens ønsker og vilje.”

Dette er selve **grunnregelen i vergemålsloven**.

Statsforvalteren skal legge **personens vilje** til grunn. Når personen ikke kan uttrykke seg tydelig, må beslutningen bygge på **den beste tolkningen av hva vedkommende ønsker** – ofte med bidrag fra nærstående som kjenner personen godt.

§ 28 – Hvem som kan oppnevnes som verge (egnethet)

“Den som oppnevnes som verge, må være egnet for vervet og samtykke til oppnevningen.”

Egnethet handler ikke bare om praktiske ferdigheter eller økonomi, men også om **kommunikasjon, tillit og forståelse for personens verdier**.

Forarbeidene til loven (Ot.prp. nr. 110 (2008–2009)) presiserer at Statsforvalteren skal ha **fleksibilitet til å velge den som best ivaretar vergehavers interesser** – og dette kan være en nærstående, dersom det er i tråd med personens vilje.

§ 29 – Oppheving av verge (bytte)

“Statsforvalteren kan oppheve oppnevningen av en verge dersom det er til det beste for den som er under vergemål.”

“Begjæring om oppheving kan fremsettes av den som er under vergemål eller av personer som etter § 56 bokstav b har rett til å begjære vergemål.”

Dette er selve hjemmelen for å be om bytte av verge.

§ 56 bokstav b – Begjæringsrett for nærstående

“Ektefelle, samboer, barn, foreldre og søsken har rett til å begjære vergemål.”

Dette betyr at **nærstående har rett til å fremme begjæring om bytte av verge**, jf. § 29.

2. Når bør man be om bytte av verge

Du kan vurdere å be om bytte når:

- Dagens verge **ikke har kontakt eller tillit** hos personen.
- Vergen **ikke klarer å ivareta personens vilje og ønsker**.
- Personen **ikke får beslutningsstøtte**, slik loven krever.
- Du som pårørende **forstår kommunikasjonen og uttrykkene best**.

Et bytte handler ikke om kritikk, men om at vergemålet skal fungere **etter lovens formål** – nemlig å ivareta personens egen stemme.

3. Hvordan skrive en god begjæring

En god begjæring skal:

1. Vise til riktig **lovgrunnlag** (§§ 20, 28, 29 og 56).
2. Forklare **hvordan du tolker personens vilje**.
3. Vise at du handler **på vegne av personen**, ikke på egne vegne.
4. Begrunne **kort og saklig** hvorfor vergebytte er nødvendig.

Selv om det ikke er et lovkrav å begrunne, er det viktig for å **vise Statsforvalteren at du respekterer rollen og formålet** med vergemålet.

4. Eksempel 1 – Kort modell for begjæring

(Kortform for de som ønsker en enkel mal.)

Til: Statsforvalteren i [fylke]

Fra: [Ditt navn, fødselsdato, relasjon til vergehaver]

Dato: [dd.mm.åååå]

Begjæring om bytte av verge – [vergehaverens navn], født [dd.mm.åååå]

Jeg fremmer med dette **begjæring om bytte av verge** i medhold av **vergemålsloven § 29**, og viser til min **begjæringsrett som nærstående etter § 56 b**.

Begjæringen bygger på **den beste tolkningen av [vergehavers navn]s ønsker og vilje, jf. § 20**. Jeg ber om at oppnevningen av nåværende verge oppheves, og at jeg oppnevnes som ny verge, da dette er **i tråd med personens vilje og beste**.

Med vennlig hilsen

[Ditt fulle navn]

5. Eksempel 2 – Utfyllende modellbrev for innsending

(Dette er en fullstendig og profesjonell versjon for bruk ved reell innsending.)

[Ditt fulle navn]

[Adresse]

[Postnummer og sted]

Dato: [dd.mm.åååå]

Til: Statsforvalteren i [fylke]

Deres ref.: [000000]

Deres dato: [dd.mm.åååå]

Begjæring om bytte av verge – [Vergehaverens navn], født [dd.mm.åååå]

Jeg fremmer med dette **begjæring om bytte av verge** for [vergehaverens navn], i medhold av **vergemålsloven § 29**.

Jeg, [ditt fulle navn], født [dd.mm.åååå], er [relasjon – f.eks. mor, far, søster, bror, barn, ektefelle] til [vergehavers navn], og har dermed **begjæringsrett etter vergemålsloven § 56 b**.

Jeg begjærer at oppnevningen av nåværende verge oppheves, og at jeg oppnevnes som ny verge for [vergehaverens navn].

Begjæringen fremmes i samsvar med **den beste tolkningen av [vergehavers navn]s ønsker, vilje og preferanser, jf. vergemålsloven § 20 jf. §29**

Begrunnelse:

1. Personens vilje og beste tolkning (§ 20)

[Vergehavers navn] har en funksjonstilstand som gjør at han/hun **ikke kan forstå betydningen av samtykke, vergemål eller verge**.

Likevel viser [han/hun] tydelige uttrykk for trygghet, tillit og ubehag som gjør det mulig å tolke **hvem [han/hun] ønsker støtte fra, og hvordan [han/hun] ønsker å delta i beslutninger**.

Jeg har hatt daglig kontakt med [vergehavers navn] i [antall år] og kjenner hans/hennes **kommunikasjonsform, reaksjoner og verdier**. Kommunikasjonen skjer gjennom **kroppsspråk, mimikk, lyder, bilder og konkrete**.

[Vergehaverens navn] bor [beskriv kort boform og tjenesteomfang].

Jeg observerer at [han/hun] reagerer negativt på beslutninger tatt av andre, for eksempel ved [beskriv reaksjoner: avvisning, uro, motstand, tilbaketrekning], mens [han/hun] viser trygghet og samarbeid når jeg er til stede i beslutninger.

Dette viser at [vergehavers navn] har **tillit til meg og uttrykker sin vilje best gjennom relasjonen vår**, og at nåværende verge ikke har tilstrekkelig kjennskap til å ivareta vergemålslovens § 33 krav.

2. Kommunikasjon og beslutningsstøtte

Vergehavers kommunikasjon er **kompleks og individuell**, og krever inngående kjennskap for å forstå.

Personalet ved [bolig/tjenestested] har i liten grad observert de samme uttrykkene som jeg ser, noe som viser at [vergehavers navn] **kun kommuniserer sine reelle ønsker overfor personer han/hun har tillit til**.

Ved riktig veiledning, forklaring og støtte kan [vergehavers navn] **delta aktivt i valg**, og uttrykke både samtykke og motstand. Dette er kjernen i beslutningsstøtte.

3. Egnethet som verge (§ 28)

Jeg bekrefter at jeg er **egnet som verge** etter **vergemålsloven § 28**.

Jeg har god vandel, orden i økonomien og erfaring med å samarbeide med offentlige instanser.

Jeg har innsikt i relevante lover og forstår vergens plikt til å gi **beslutningsstøtte jf. § 33**.

Jeg har ingen motstridende interesser, og mitt eneste formål er å sikre at [vergehavers navn]s rettigheter og vilje ivaretas.

4. Oppsummering og anmodning

Med hjemmel i **vergemålsloven §§ 20, 28, 29 og 56** anmoder jeg Statsforvalteren om å:

1. **Oppheve oppnevningen av nåværende verge**, og
2. **Oppnevne meg som ny verge**, i tråd med personens vilje og beste.

Begjæringen er fremmet **utelukkende i samsvar med [vergehavers navn]s vilje**, ikke på egne vegne.

Formålet er å sikre et vergemål som er **trygt, lovlig og i samsvar med personens ønsker og verdier**.

Med vennlig hilsen

[Ditt fulle navn]

[Adresse]

[Telefon / e-post]

Tilleggstips

- Dersom beskrivelsen av kommunikasjon blir lang, legg den som **vedlegg**.
 - Dersom flere familiemedlemmer støtter begjæringen, legg ved **signerte erklæringer**.
 - Ved demens, beskriv **personens tidligere holdninger, verdier og livssyn** – dette styrker vurderingen etter § 20.
 - Husk: **Et avslag kan alltid påklages til SRF**, og klagen kan vise om Statsforvalteren har **handlet i strid med § 20**.
-

6. Klagerett ved avslag

Et avslag på begjæringen gir **klagerett** etter forvaltningsloven § 28.

Klagen sendes Statsforvalteren, som videresender den til **Statens sivilrettsforvaltning (SRF)**.

Klagen bør peke på:

- at **personens vilje** ikke er lagt til grunn (§ 20),
 - at **egnethet** ikke er vurdert korrekt (§ 28), eller
 - at Statsforvalteren ikke har vurdert **hva som er til personens beste** (§ 29).
-

7. Kjernebudskap

- **Personens vilje** er lovens utgangspunkt.
 - **Pårørende skal tolke, ikke overstyre**, personens ønsker.
 - **Begrunn kort** og saklig hvorfor du fremmer begjæringen.
 - **Bruk riktig lovgrunnlag**: §§ 20, 28, 29 og 56.
 - **Et avslag gir klagerett** til SRF.
-

8. Kilder

1. **Vergemålsloven (2010)** – §§ 20, 28, 29 og 56. [Lovdata.no](https://lovdata.no)
 2. **Ot.prp. nr. 110 (2008–2009): Om lov om vergemål (vergemålsloven)**, særlig kapittel 5–6.
 3. **Sivilombudet (sak 2024/2874): Uttalelse om Statsforvalterens plikt til å vurdere verge som best ivaretar vergehavers interesser.**
 4. **CRPD artikkel 12:** Selvbestemmelse og beslutningsstøtte.
 5. **Forvaltningsloven § 28:** Klagerett ved enkeltvedtak.
-

9. Oppsummering

Denne veilederen gir pårørende:

- Trygghet i møte med Statsforvalteren,
- Innsikt i hvordan loven skal forstås,
- En ferdig modell for **lovlig og respektfull begjæring**, og
- Verktøy til å **påklage uriktige vedtak**.

💬 Å begjære bytte av verge er ikke å kjempe mot systemet – det er å stå opp for retten til å bli hørt, selv når man ikke kan snakke selv.